

IQTIDORLI SHAXS MULOQOTINING SHAKLLANISHIDA IJTIMOIY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARINING AHAMIYATI

Abdullayeva Zuhro Ismoilovna

Termiz davlat universiteti o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada odamlarning bir-biriga o'zaro ta'sir qilish tabiati va usullarida obyektiv ravishda namoyon bo'ladigan subyektiv tajribali odamlar o'rtasidagi munosabatlar, bir-birini idrok etishi va baholashi mumkin bo'lgan munosabatlar, yo'nalishlar, kutishlar, stereotiplar va boshqa moyilliklar tizimi, Ushbu dispozitsiyalar mazmuni, maqsadlari, qadriyatlar va birgalikdagi faoliyatni tashkil etish bilan bog'liq bo'lib, ularni shakllantirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Psixologiya, muloqot, iqtidorli, shaxs, stereotiplar, ijtimoiy-psixologik, qobiliyat.

KIRISH

Muloqot odamlar amalga oshiradigan faoliyatlar ichida yetakchi o'rinni egallab, u insondagi eng muhim ehtiyojni — jamiyatda yashash va o'zini shaxs deb hisoblash bilan bog'liq ehtiyojini qondiradi. Shuning uchun ham uning har bir inson uchun ahamiyati kattadir. Muloqot - odamlarning birgalikdagi faoliyatlari ehtiyojlaridan kelib chiqadigan turli faolliklari mobaynida bir-birlari bilan o'zaro munosabatlarga kirishish jarayonidir. Ya'ni, har bir shaxsning jamiyatda bajaradigan faoliyatlari (mehnat, o'qish, o'yin, ijod qilish va boshqalar) o'zaro munosabat va o'zaro tahsir shakllarini o'z ichiga oladi. Chunki har qanday ish odamlarning bir-birlari bilan til topishishni, bir-birlariga turli xil ma'lumotlarni uzatishni, fikrlar almashinuvi kabi murakkab hamkorlikni talab qiladi. SHuning uchun ham har bir shaxsning jamiyatda tutgan o'rni, ishlarining muvaffaqiyati, obro'si uning muloqotga kirisha olish qobiliyati bilan bevosita bog'liqdir. Bir qarashda osongina tuyulgan shaxslararo muloqot aslida juda murakkab jarayon bo'lib, unga odam hayoti mobaynida o'rganib boradi. Muloqotning psixologik jihatdan murakkab ekanligi haqida B.F.Parigin shunday yozadi:

“Muloqot shunchalik ko'p qirrali jarayonki, unga bir vaqtning o'zida quyidagilar kiradi:

a) individlarning o'zaro tahsir jarayoni; b) individlar o'rtasidagi axborot almashinuvi jarayoni; v) bir shaxsning boshqa shaxsga munosabati jarayoni; g) bir kishining boshqalarga tahsir ko'rsatish jarayoni; d) bir-birlariga hamdardlik bildirish imkoniyati; e) shaxslarning bir-birlarini tushunishi jarayoni». Aslida har bir insonning

ijtimoiy tajribasi, uning insoniy qiyofasi, fazilatlarini, xattoki, nuqsonlari ham muloqot jarayonlarining mahsulidir. Jamiyatdan ajralgan, muloqotda bo'lish imkoniyatidan mahrum bo'lgan odam o'zida individ sifatlarini 14 saqlab qolishi mumkin, lekin u shaxs bo'lolmaydi. Shuning uchun muloqotning shaxs taraqqiyotidagi ahamiyatini tasavvur qilish uchun uning funktsiyalarini tahlil qilamiz. Har qanday muloqotning eng elementar funktsiyasi - suhbatdoshlarning o'zaro bir - birini tushunishlarini tahminlashdir. Bu o'zbeklarda samimiy salom - alik, ochiq yuz bilan kutib olishdan boshlanadi. O'zbek xalqining eng nodir va buyuk hislatlaridan biri ham shuki, uyiga birov kirib kelsa, albatta ochiq yuz bilan kutib oladi, ko'rishadi, so'rashadi, xol - ahvol so'raydi. Shunisi xarakterliki, tahziyaga borgan chog'da ham ana shunday samimiyatli qabulni his qilamiz.

Farobiy axloqning bilim bilan mushtarakligini asoslab beradi. Uningcha, bilimlar insonni yaxshi axloqli, saxovatli va aql idrokli qiladi. Inson bilimsiz o'zi ko'zlagan maqsadiga erisha olmaydi. Yaxshi inson bo'lish uchun odamda imkoniyat bo'lmog'i zarurligi ko'rsatiladi: tahlil va tarbiya olish imkoniyati borligi tufayli tahlil olish hamda to'g'ri tarbiya topish kerak. Bunda tarbiya – kishilar bilan muloqotda axloqiy qadr-qimmatni va odobda amaliy faoliyatni yaratishga olib boradigan yo'l, deb tahriflanadi. Farobiy jamiyatda to'plangan 7 bilim, tajribalar o'zlashtirilishi shaxslararo muloqot, muomala vositasida amalga oshirilishini ta'kidlab, bu masalaga alohida ehtibor qaratadi. Buyuk ajdodimiz qarashlari asosida shunday xulosaga kelish mumkinki, har qanday fazilatning asosi bilim va tarbiyadir. Insonni donolikka, kamolotga yetaklovchi vosita – yo'l esa nutq va muomaladir.

Shaxs bilim predmeti sifatida nafaqat psixologiyaga, balki insonni o'rganadigan boshqa fanlarga ham qiziqadi. Shuning uchun bularda shakllangan shaxs haqidagi g'oyalarni aniqlashtirishning ma'nosi chegara fanlari. Falsafadagi shaxs barcha ijtimoiy munosabatlarning umumiyligi vazifasini bajaradi. Falsafadagi shaxsiyat muammosi-bu shaxsning jamiyatdagi o'rni muammosi. Sotsiologiyada shaxs-shaxsni tavsiflovchi ijtimoiy ahamiyatga ega xususiyatlarning barqaror tizimi, bu ijtimoiy rivojlanish va faoliyat va aloqa orqali shaxsni ijtimoiy munosabatlar tizimiga kiritish mahsulidir. Shubhasiz, tushuncha shaxs shaxs va shaxs tushunchasiga to'g'ri keladi.

Psixologiyada shaxsiyat psixologiya fanining turli sohalari tomonidan o'rganiladi. Bu shaxsiyat namoyon bo'lishining ko'p qirraliligi, nomuvofiqligi va ba'zan inson xatti-harakatlarining sirliligi bilan bog'liq. Umumiy shaxs muammosini ishlab chiqish psixologiya, B. F. Lomov ta'kidlaganidek, hissiy-idrok, mnemonik, aqliy, hissiy-ixtiyoriy jarayonlar to'g'risidagi ma'lumotlarni birlashtirish uchun zarurdir. Shaxs sifatida aqliy jarayonlar tizimining integratsiyasining eng yuqori darajasi L. M. Vekker. Ushbu ma'lumotlarning integratsiyasi quyidagilar uchun zarurdir insonning hissiy tashkiloti, aql-zakovati, hissiy sohasi haqidagi g'oyalarni

aniqlashtirish. Shunday qilib, shaxsiyat umumiy psixologiya-bu shaxsning turli jarayonlarini bir-biriga bog'laydigan va uning xatti-harakatlarini beradigan printsiptni birlashtiradigan yadro kerakli izchillik va barqarorlik.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

- 1.M. Maxsudova Muloqot psixologiyasi o'quv qo'llanma Toshkent «Turon-Iqbol»2006
2. Narkulov, X. (2023). STUDY OF THE PROBLEM OF INTELLIGENCE AND THINKING IN PSYCHOLOGY. *Modern Science and Research*, 2(10), 987-991.
3. Abdullayeva, Z. (2023). THE ROLE OF TALENT IN THE DEVELOPMENT OF A PERSON'S COMMUNICATION STYLE. *Modern Science and Research*, 2(10), 179-182.